

חברותא מפגש שני 7/1/18

פרל מציגה את ההקדמה לספרו של דויד אוחנה "לא כנענים, לא צלבנים".

זווית סוציולוגית מעניינת. גישה אלטרנטיבית לנרטיבים של ארץ ישראל. לימודי ישראל בבן גוריון.

לצאת מהגישה הביקורתית של ההיסטוריה החדשה ניסים מזרחי נגד סוציולוגיה של חשדנות – ממקום של חשדנות למקום של משמעות. ניסיון להבין חוויה סובייקטיבית ולאשר אותה. להסתכל עליה בעיניים אקדמיות ביקורתיות ובלי לפרק אותה כדי להסביר אותה. לחפש תבניות של השיח והדמיון. מבלי לנסות לפרק – לראות את יחסי הכוח שפועלים עלינו ולחקור אותם. גישה פנומנולוגית לסוציולוגיה. להבין את ההבניה שפועלת עלינו ואז את המשמעויות שלה. אלטרנטיבה לכתובה ביקורתית, אך מאפשר לכתוב כתיבה אקדמית שמעוגנת מקום ומשרתת את המקום ממנו היא מגיעה, במקום לפרק אותו.

לדוגמא, השיח על גוש אמונים – רצון להבין איך הם חושבים, לא כדי להשתמש בהם כתירוץ להצדיק את הגזל מהפלשתינאים, אלא כדבר בפני עצמו.

דויד אוחנה כותב אקדמיה מגויסת לא פחות מההיסטוריונים החדשים.

גדמר – פרשנות מתוך קהילה – להבין איך הקהילה פועלת כדי לפרש אותה. Truth and method.

אוחנה מחפש להבין את הארכיאולוגיה האינטלקטואלית של המיתולוגיה הישראלית. כל קולקטיב אנושי פועל מתוך סט של מיתוסים שבונים אותנו, וגם למיתוס הזה יש אדריכלות משלו, ויש להבין אותה. מטאפורה מאוד ציורית. עוסק במיתולוגיה ובאידיאולוגיה, ולא פריד בין שניהם בצורה ברורה. יש לומר כי ארנדט מפרידה בין השניים בכך שמיתולוגיה זה אידיאולוגיה כנרטיב. מספקת איך צריך לפעול עכשיו. אוחנה עוסק בתשוקה החלוצית, התשוקה לאדמה, ומתמסר לחיפוש אחר המקור שלה. בודק מה הסיכון שטמון בה אם לא לוקחים אותה מספיק ברצינות או להפך, ברצינות יתר. הזיקה הפיזית לאדמה מול התשוקה הפרומותאנית, התגלמות של המודרנה בתוך כל אחד מאיתנו. המחשבה שיש באדם אפשרות לשנות את העולם שלו והוא לא חי בעולם דטרמיניסטי. הקומה הראשונה של הציונות היא ניאאו-קאנטיאנית, כלומר היכולת של האדם המודרני לשנות את נסיבות חייו.

פוסטרים של הציונות בתחילת דרכה – רובם כוללים לפיד. אש לגויים. אנחנו נושאים נבואה שמקבילה לנבואה האלוהית ומגלמים אותה בכוחות עצמינו.

יש ליצור אדם חדש גם מבחינה תרבותית, לא רק גיאוגרפית. שלילת הגלות. הגלות היא מחלה. אין ליהודים מקום בהיסטוריה האירופאית כי אין להם מקום גיאוגרפי מובהק שקושר אותם לשם. חיים מחוץ לזמן האירופאי המקובל.

הציונות היא מיתולוגיה חדשה של זמן ומקום ומחזירה את היהודים להיסטוריה. אך מה מגדיר את היהודי החדש – המקום או הזמן? הגישה הקלאסית שמה את הדגש על המקום – היהודי החדש מתחבר לאדמה, לא למקום הרוחני אלא למקום הפוליטי, הוא ריבון, שולט במרחב ומעצב אותו. גישה מודרנית. בכך הוא הופך חופשי לגלות את זהותו האמתית. היהודי החדש הוא אדם-על (ניטשה). מעניין לראות הקבלות בין השפה הציונית לפני הקמת המדינה והשפה של התהוות התנועה הנאצית. מאפיין תנועות לאומיות שעסקו בזמן ובמקום במקביל. היהודי מפסיק להיות פסיבי ביחס לזמן ולחכות לקץ הימים. עם נבחר לא בגלל שאלוהים בחר בו, אלא בגלל שהוא עליון, שהוא יכול לשנות את חייו. המושג עם עליון מאוד מתכתב עם הניסיון לבנות מיתולוגיה מחדש. אוחנה מדבר הרבה על המקורות הניטשאנים של המחשבה הציונית ועל התרבות הפילוסופית שהיא ינקה ממנה שהיא גלותית במהותה.

שני אתגורים של השאלה של הזכות של האדם היהודי אל המקום – כנעניות וצלבניות. כנעניות מאתגר את ההיסטוריה היהודית. כל מה שקרה מחוץ למרחב הישראלי לא נחשב. חוזר למקורות תנכיים. זה יכול להוביל למדינת כל אזרחיה – זכות אזרחית מוגדרת ע"י המקום. מחאה ביחס לזמן. לנרטיב הכנעני יש השלכות לדיונים פוליטיים עכשוויים רבים – התנחלויות מחוץ לישראל, זכויות של יהודים שגרים בחול. תפיסות שזרות לתפיסה הגלותית הציונית אבל גם לתפיסה הציונית.

צלבנות – היהודים כעם זר שמגיע עם תשוקות קולוניאליסטיות. מחאה ביחס למקום.

הציוני בוחר מחדש את המקום שלו ואת ההיסטוריה שלו. זוהי מחאה כפולה.

הציונות מגיעה למקורות התנכיים מתוך חילון, מחלנת את המקורות הדתיים כדי למצוא לגיטימציה למרחב. החזרה לעבריות – הזרם הכנעני הראשוני מאתגר את הציונית בכך שהוא שולל מעצמו את ההגדרה של היהודי. אוחנה מקדיש פרק שלם ליצירה של נמרוד כיצירה שנוגדת את כל התפיסות היהודיות והציוניות לדעתו, והופכת להיות מטאפורת שורש – יצירה שאפשר להתייחס אליה בשם ורק השם עצמו מעלה אסוציאציות. ארכיטיפ.

הזרם הכנעני המוקדם היה מאוד מצומצם (שנות ה-40-30). הציונות גם בגרסתה הדתית וגם בגרסתה המדינית-פוליטית שתיהן בעלות פן משיחי, שמעניק קדושה למקום וליצירה הפוליטית. הזהות הכנענית החילונית מבטאת חזרה לסוג של יחס אוריינטליסטי למרחב ולסביבה. אוחנה מציין את תל חי כמקום מקודש עבור הציונית החילונית אך גם בעל משמעות רבה לדת, משמעויות של קידוש השם – מעניקים לו משמעויות דתיות שלא היו לו מלכתחילה.

עבור נוער הגבעות, מה שהופך אותך ליהודי הוא התשוקה למקום, קשר פיזי לארץ. הבדל בין המקום שייך לנו, אלא אנחנו שייכים לכל המרחב. אני מחויב אל המרחב, אין לי בחירה, חזרה לדטרמיניסטיות. הערבים זרים למקום כי הם לא נולדו בו בצורה הסימבולית. הכנעני הוא אבטיפוס של בני אדם ששייכים למקום הזה, השייכות הקמאית מגיעה מנימוק דתי אלוהי, אך גם פן לאומי – אני שייך לקולקטיב שלו הזכות הראשונית על המקום.

החשיבות של אוחנה בכך שהוא מראה איך שני הנרטיבים האלו מתגלמים המציאות הקונקרטית.

הוא עושה זאת פחות טוב כלפי הנרטיב הצלבני. כלומר פחות משכנע שהוא קיים משני צדי המפה הפוליטית. הוא קיים בשיח השמאל ביחס ליהודה ושומרון ובשיח החרם ביחס לכל המרחב פה. המקום לא שייך לנו, אין לנו זכות עליו, וכל מה שנעשה כאן הוא זמני – נוגד גם את המקום וגם את הזמן. היהודים הם זרים למקום.

בשמאל הרדיקלי יש אמירה אזרחית – מדינת כל אזרחיה או מדינה דו-לאומית, ואמירה פוליטית – לפיה הבסיס להתנגדות לכיבוש היא עובדת השליטה הלא לגיטימית על עם אחר במקום שאין לנו לגיטימיות לאומית – טיעונים משפטיים.

בשמאל הליברלי יש גם שאריות לתפיסה הזאת – וילה בג'ונגל, אנחנו זרים למקום.

מפגש הבא:

על המקום – אנתרופולוגיה ישראלית", זלי גורוביץ וגדעון ארן, 1991, בתוך "על המקום", זלי גורוביץ, 2007

להתמקד במקום ואז לפתוח את זה הלאה:

שרה חניסקי - אמנות דיאספורית

תרבות בהגירה, לא תלויה גיאוגרפיה, תרבות עברית בעידן האינטרנט שקיים מעבר למקום.